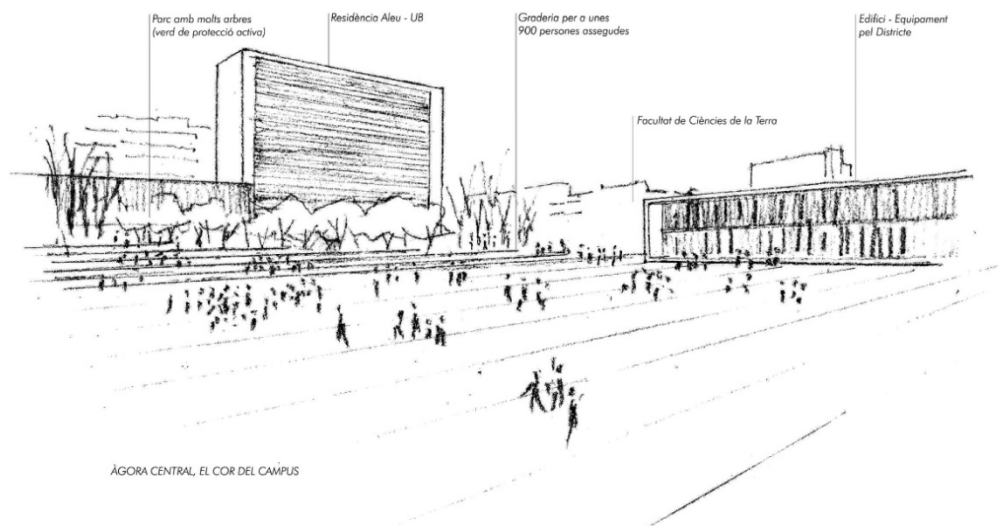

Mesura de govern

Impuls del Pla director del Campus Sud: coneixement i ciutadania

2021-2030

13 de maig del 2021

Índex

1. Introducció i context	5
2. El barri de la Maternitat i Sant Ramon	9
3. Conveniència d'un Pla Director	12
4. Antecedents	13
5. Planejament vigent	16
6. Estat actual del Campus Sud Universitari	18
7. El compromís de Barcelona: Futur Sostenible i Agenda 2030	21
8. Repensant el Campus Sud	25
9. Pla d'acció i línies estratègiques	28
9.1. Mobilitat sostenible	29
9.2. Potenciació del verd a la ciutat	31
9.3. Eficiència i transició energètica	33
9.4. TICS i Big Data	35
9.5. Apropament de la ciutadania al campus	37
9.6. Presència de l'habitatge al campus	40
9.7. Relacions amb l'entorn	42
10. Espais per compartir coneixement amb la ciutadania	44
10.1 La globalització i les ciutats	44
10.2 Què fa diferents les ciutats?	45
10.3 La ciutadania en moviment i la transferència de coneixement	46
11. L'àgora Joan Margarit	48

"Imposible imaginar un facultativo que no tiemble al trazar las primeras líneas del plano de una ciudad, cuando debe saber que esas líneas deciden el porvenir moral y material de un sinnúmero de familias."

Ildefons Cerdá. *Teoría general de la urbanización*

1. Introducció i context

La mesura de govern que es presenta és fruit de l'encàrrec fet al despatx Arquitectura i Projecte Urbà, així com de la col·laboració de la Universitat de Barcelona, la Universitat Politècnica de Catalunya, la Direcció Tècnica d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona i els serveis tècnics del Districte de les Corts.

La ciutat és el lloc propici per a la trobada i l'intercanvi de cultura i de coneixement, i si la transferència del saber ha estat sempre vital per al desenvolupament de l'ésser humà, sovint la presència de la universitat al territori s'ha traduït en la millora de les condicions urbanes i en la possibilitat d'aconseguir ciutats i metròpolis més amables, saludables, inclusives i sostenibles.

Al Campus Sud s'hi va implantar la Universitat de Barcelona a partir de la construcció de la primera facultat, la de Farmàcia, el 1957, a partir de la qual es va anar desenvolupant el campus aïllat de la ciutat. Amb el temps, el Campus Sud s'ha consolidat amb facultats i centres de recerca de dues universitats, la UB i la UPC, i la ciutat ha crescut de manera que ha quedat envoltat per tots costats. Per aquest motiu, un dels principals objectius d'aquesta mesura de govern és la definició d'usos i estratègies per tal de **fomentar l'apropament del campus universitari a la ciutadania**, fer-lo més actiu i pal·liar els efectes de la desertització urbana que es produeixen quan es tanca l'activitat de docència, recerca i transferència de coneixement.

En definitiva, es proposa una estratègia per tal de fer el Campus Sud més urbà i més ciutadà, en el sentit d'integrar-lo en la trama urbana i en els usos propis de la ciutat.

El paper de la universitat en l'estratègia de la ciutat

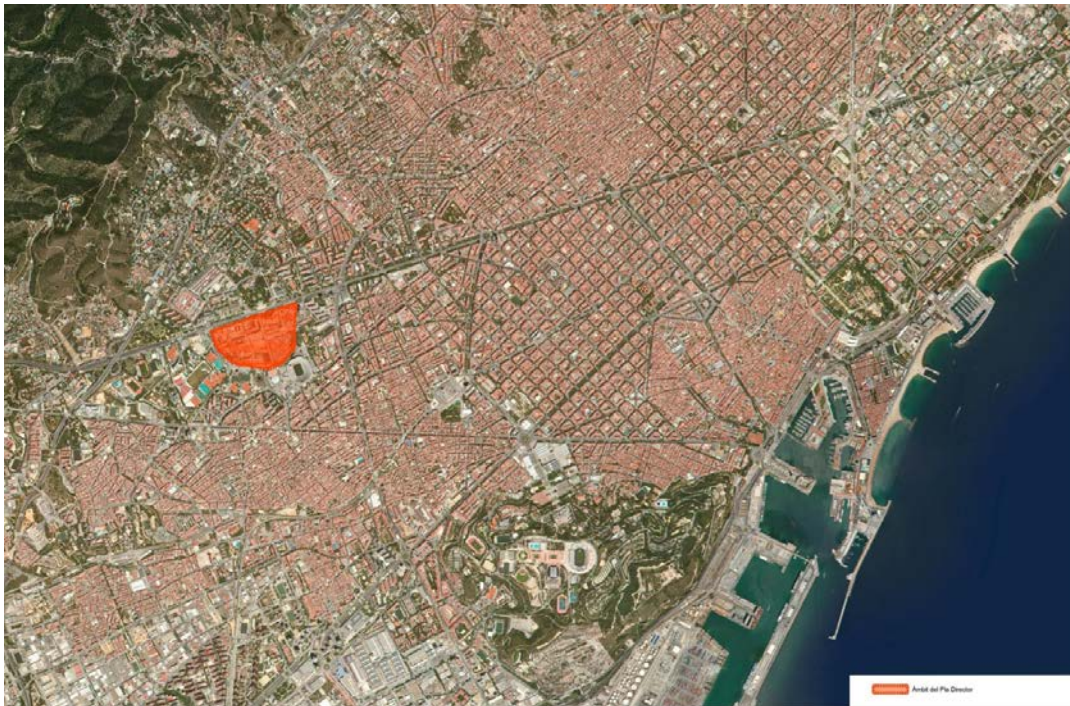
La ciutat de Barcelona té una forta relació amb les seves universitats, totes elles amb una implantació decisiva en l'espai urbà, les quals han contribuït a construir la ciutat durant més de cinc-cents anys.

Actualment, s'està desenvolupant el Pla estratègic metropolità 2025-2030, que, arran dels efectes de la llarga i profunda crisi, l'aparició de noves estratègies de coneixement en l'àmbit europeu (Europa 2020-RIS3) i el nou context institucional, aposta pel creixement econòmic basat en els pilars de la nova indústria, l'economia del coneixement i les indústries creatives, amb una metròpolis amb un alt nivell de cohesió social.

El juliol de l'any 2017, l'Ajuntament de Barcelona va crear el Consell Assessor Municipal d'Universitats (CAMU), òrgan d'interlocució directa entre el consistori i les universitats, per tal d'enfortir la seva col·laboració amb les institucions d'educació superior per complir els objectius de fomentar l'educació al llarg de la vida, afavorir la igualtat d'oportunitats en l'accés a la universitat i convertir Barcelona en una ciutat universitària de referència (Ajuntament de Barcelona, 2018).

Gràcies al CAMU, per primera vegada s'obre un espai on els diferents sectors implicats es poden reunir i intercanviar punts de vista per agilitzar la presa de decisions i intensificar el treball comú. El Consell té, entre les seves funcions, **afavorir la integració de les universitats en el teixit ciutadà, tant en l'àmbit acadèmic com social, cultural i econòmic, intensificant la relació de les universitats amb la realitat dels barris per garantir el benestar de les persones** (Ajuntament de Barcelona, 2018).

Amb aquesta mesura de govern es pretén donar una resposta positiva a les necessitats i als programes funcionals de les universitats implicades, establir mesures de millora, reforçant la cohesió i la relació amb la ciutat, i fomentar l'apropament del Campus Sud a la ciutadania, fer-lo més actiu i definir un model eficient del Campus, palliant el problema de la desertització urbana que es produeix quan es tanca l'activitat de docència, recerca i transferència de coneixement.

Situació del Campus Sud en el context urbà

La Taula del Campus Sud

El mes de juliol del 2020 es va constituir la Taula del Campus Sud amb la intenció de reflexionar sobre l'entorn. La idea principal que va posar damunt la taula era de quina manera es pot potenciar el caràcter urbà del campus, de quina manera es podien diversificar els usos ciutadans en convivència amb l'ús universitari.

És, doncs, en el marc de la Taula que neixen diverses iniciatives, com ara la dinamització cultural, la promoció esportiva, i, entre altres, l'impuls de la proposta del Pla director, que en definitiva presenta una proposta que cal valorar en el marc del debat ciutadà de transformació de l'espai.

Formen part de la Taula:

- Universitat de Barcelona (UB)
- Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- Parc Científic de Barcelona (UB)
- Institut de Biologia Molecular de Barcelona (CSIC)
- Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera (CSIC)
- Cementiri de les Corts
- Residència Universitària Aleu
- Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC)-delegació de les Corts
- Districte de les Corts

Per què ara l'impuls del Campus Sud?

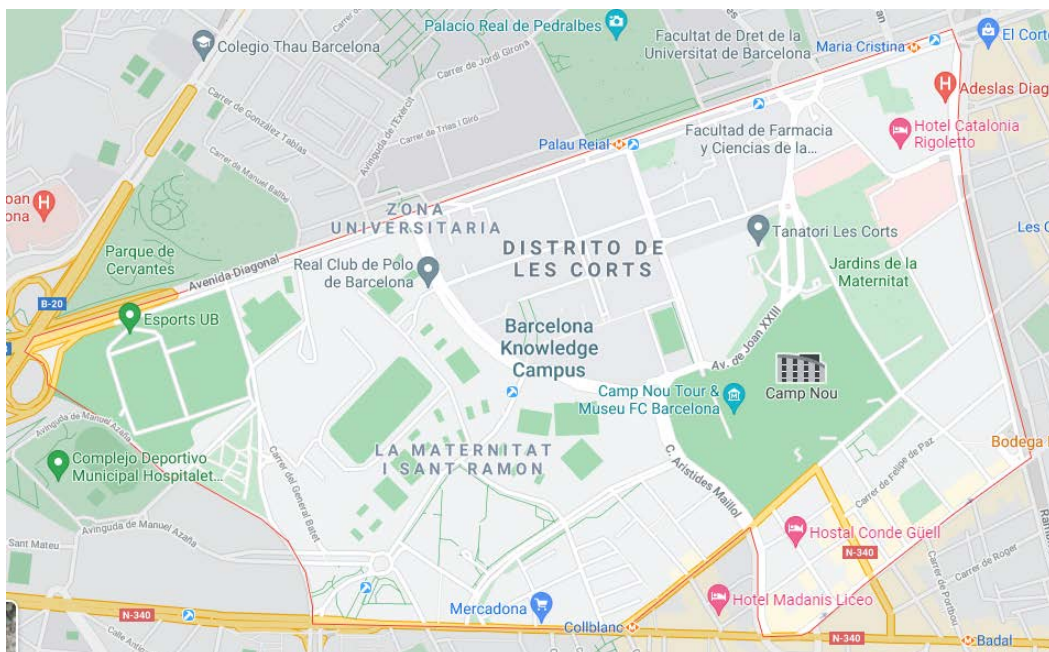
En l'escenari post-Covid i a l'hora de fixar les noves prioritats per a la recuperació, el món universitari és un agent estratègic; de fet, són diverses les iniciatives que tant la UB com la UPC han posat en marxa amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona, per tal de recaptar Fons Next Generation i desenvolupar inversions importants en recerca, com és el cas de l'UPC-LAB.

Així doncs, si les institucions del coneixement es proposen avenços i inversions rellevants, cal que l'espai estigui harmonitzat amb la missió d'ampliar la transparència del coneixement cap a la ciutadania i viceversa.

Afavorir, també, sinergies universitat-ciutat i apostar pel concepte de campus urbà en detriment de velles tradicions que aïllaven el coneixement de la ciutadania.

2. El barri de la Maternitat i Sant Ramon

A un extrem de la ciutat de Barcelona, fent frontera amb el barri de Sants i el municipi de l'Hospitalet de Llobregat, trobem el barri de la Maternitat i Sant Ramon. Aquest nucli de població està format per dues zones diferents: la part que s'articula al voltant del recinte històric de la Maternitat, i la zona que ho fa a partir de l'església de Sant Ramon Nonat.

Captura del barri de la Maternitat i Sant Ramon (Font: Google Maps)

Els límits territorials del barri estan entre l'avinguda Diagonal, la gran via de Carles III, l'avinguda de Madrid, la riera Blanca i el carrer de Collblanc. Entre tots els carrers, l'edificació més destacada i que dona notorietat al barri fora de les fronteres de la ciutat és el Camp Nou, espai on juga el primer equip del Futbol Club Barcelona. També destaca el recinte històric de la Maternitat, de la Diputació de Barcelona, que inclou edificis que actualment acullen equipaments i serveis de diferents institucions i administracions públiques, i un gran parc urbà d'accés públic.

El barri en xifres

INDICADORS SOCIOECONÒMICS 2018	BARRI	DISTRICTE	BARCELONA
Població	23.992	82.591	1.650.358
Superfície (km2)	1,9	6,0	101,4
Densitat (hab/km2)	12.455	13.588	15.987
Població per sexe			
Dones	12.851	44.224	867.803
Homes	11.141	38.367	782.555
Població per edat (en %)			
0-14	12,1	12,6	12,5
15-24	8,6	9,0	9,2
25-64	52,9	52,5	57,1
65 i mes	26,5	26,0	21,3
Població per lloc de naixement (en %)			
Barcelona	51,6	54,2	50,1
Resta Catalunya	11,1	10,7	7,3
Resta Espanya	19,3	16,5	16,3
Estranger	18,0	18,5	26,3
Població per nacionalitat (en %)			
Espanyols	87,3	86,4	79,8
Estrangers	12,7	13,6	20,2
Principals nacionalitats estrangeres			
	Itàlia	Itàlia	Itàlia
	303	1.123	36.276
	Xina	Xina	Xina
	216	884	21.658
	França	França	Pakistan
	163	848	20.643
% Titulats superiors i CFGS (1)	39,9	44,2	32,8
Taxa natalitat / 1.000 hab.	7,4	7,5	8,0
Població de més de 65 anys que viu sola (%) (2)	22,8	23,1	25,7
Índex de sobreenvelliment (3)	49,5	50,1	52,9
Turismes (persones físiques) / 1.000 hab (4)	334,6	346,6	267,7
Motos (persones físiques) / 1.000 hab (4)	142,8	157,4	119,3
Nombre d'aturats registrats (5)	869	2.742	69.316
Renda familiar disponible per habitant (2017)	114,2	137,3	100,0
	Índex Barcelona=100		

Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Cal destacar que del barri de la Maternitat i Sant Ramon, la meitat del territori està destinat a equipaments (49,6%), mentre que només es destina a residencial el 16,5% del sòl. Aproximadament un 30% és equipament esportiu, mentre que la resta (un 25%) són equipaments d'ensenyaments superiors i recerca.

I en concret, el 26,5% de la superfície cadastral destinada a activitat és per a l'ensenyament.

En termes de dades socioeconòmiques i d'equipaments, el barri es troba per damunt de la mitjana de la ciutat, tant pel que fa a renda (114,2 sobre la base 100 de la mitjana de Barcelona) i ben equipat dins les ràtios mitjanes de la ciutat.

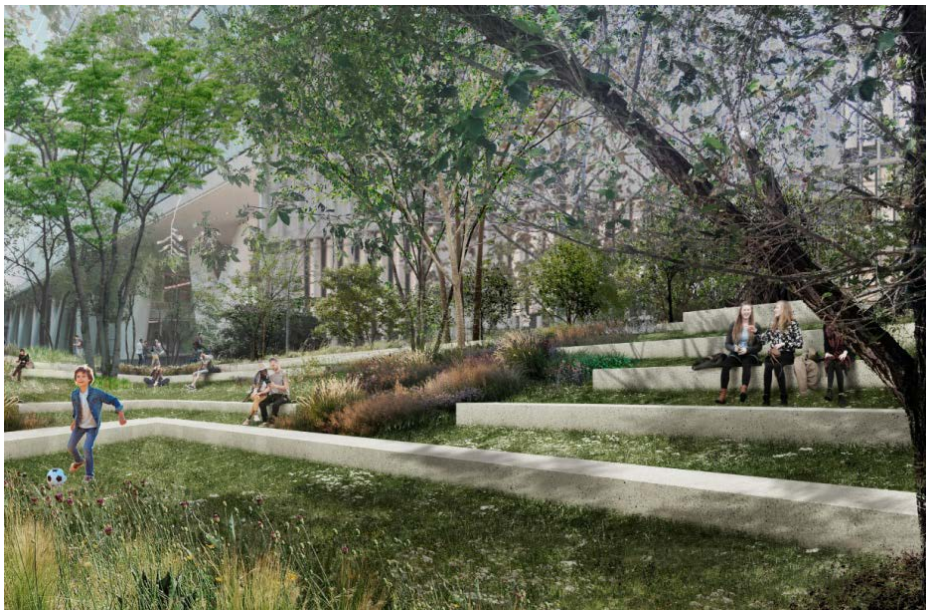
Ara bé, es fa evident que amb superfícies tan mancades d'espai residencial es generen dificultats d'usos ciutadans i entorns periurbans, ja que tenen un ús que prové únicament del monocultiu d'usos: o esportiu (cas de l'entorn Barça) o universitari (cas del Campus Sud).

3. Conveniència d'un pla director

Es planteja la mesura de govern del Pla director en l'àmbit delimitat per les avingudes Diagonal, de Joan XXIII i del Doctor Marañón, ocupat per l'anomenat Campus Sud, amb facultats i centres de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya, els centres dependents del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), com són l'Institut de Biologia Molecular de Barcelona i l'Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera, i dues residències de la UB. L'àmbit també inclou el recinte del cementiri, el Tanatori de les Corts i les instal·lacions esportives d'Arístides Maillol.

I en aquest sentit el Pla director suggereix una ordenació urbanística sostenible, integrada funcionalment i eficient des del punt de vista mediambiental, en què es reorganitzin els espais per integrar-los a la ciutat, i convertir-los en espais públics amb zones de passeig on poden tenir lloc activitats compatibles i complementàries a les de les universitats i també adreçades a la ciutadania, tot en la direcció de crear comunitats d'aprenentatge més vibrants.

Per aconseguir-ho, cal treballar per reforçar les accions que ja es duen a terme vinculades a la cooperació per al desenvolupament, fomentar la responsabilitat i el compromís social universitari, i afavorir una societat més sostenible. Però, sobretot, cal pensar en la ciutadania en general i fomentar el sentit de pertinença en les accions que es duguin a terme al Campus Sud, ja que aquesta gran superfície no deixa de ser un espai únic i limitat actualment que pot esdevenir un laboratori urbà on es materialitzin reptes de l'adaptació de l'Agenda 2030 a la ciutat de Barcelona.

Imatge virtual des de l'àgora central de Bederrida

4. Antecedents

Cal fer un recorregut des de l'inici d'aquest pla, que el trobem en el Pla director del Portal del Coneixement (ANY), així com en els diferents plans urbanístics desenvolupats al llarg dels anys per a la consecució de la transformació d'aquest espai.

Pla director del Portal del Coneixement

Document redactat amb anterioritat al Pla de millora urbana del 2007, sense aprovació, i que va rebre el nom de Pla director del Portal del Coneixement, que tenia per objectiu establir relacions d'escala diversa en l'ampli sector d'entrada a Barcelona per ponent, per tal d'orientar les seves potencials transformacions segons una hipòtesi general de morfologia urbana.

Pla general metropolità (PGM)

Aprovat el 19 de juliol de 1976, qualifica la totalitat de l'àmbit del Pla director: coneixement i ciutadania al Campus Sud de la Diagonal com a "sistema d'equipaments comunitaris i dotacions. De nova creació de caràcter metropolità. Clau 7c". Aquesta qualificació dona continuïtat a la zonificació anterior de "zona universitària". En el moment de l'aprovació del PGM, bona part del perímetre universitari del Campus Sud estava consolidat.

Pla general metropolità del 1976

Planejament derivat posterior i modificacions puntuals del PGM

Amb posterioritat a l'aprovació del PGM i durant el seu desenvolupament, l'any 1995 es va aprovar per a la totalitat del sòl qualificat com a "sistema clau 7c", el Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII.

Aquest pla especial, aprovat definitivament el 26 de juliol de 1995, va tenir dues modificacions successives puntuals tramitades amb posterioritat, els anys 1999 i 2005, respectivament, que corresponen a les següents:

- Modificació del Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII, aprovada definitivament el 13 de juliol de 1999.
- Modificació del Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII, aprovada definitivament el 23 de desembre de 2005.

A més, dins l'àmbit global del Campus Sud, l'any 2005 es va aprovar un pla de millora urbana per ubicar una edificació destinada a equipament al carrer de Baldiri Reixac, i un pla especial urbanístic per ordenar el subsol del carrer de Menéndez y Pelayo.

D'altra banda, l'any 2007 es va aprovar el Pla de millora urbana al subàmbit ponent del Campus Sud per adequació de l'ordenació als programes funcionals universitaris, planejament que posteriorment, a les illes F i J, es va ajustar mitjançant plans especials posteriors.

Cal afegir també que l'any 2018 es va aprovar una modificació puntual del PGM en l'àmbit dels terrenys del FC Barcelona, al districte de les Corts, que afecta parcialment l'àmbit d'aquest pla director.

Amb posterioritat, s'han desenvolupat els plans i modificacions de plans següents:

- Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII (aprovació definitiva, 26 de juliol de 1995). Es concreta l'edificabilitat, ocupació i destí per a cadascuna de les illes destinades a equipament universitari.
- Modificació del Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII (aprovació definitiva 13 de juliol de 1999). Per adequar l'ordenació a l'acord de col·laboració entre la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Politècnica (UPC), per promoure el Parc Científic i Tecnològic de Pedralbes.

- Modificació puntual del Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII (aprovació definitiva, 23 de desembre de 2005). Aquesta modificació cercava una nova distribució de sostre i dels edificis per tal de poder afrontar la remodelació de l'illa B, que correspon a l'emplaçament de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona (ETSEIB).

5. Planejament vigent

El planejament vigent també el compon el Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII, del 1995, modificat el 1999 i el 2005:

- Modificat puntualment pel Pla de millora urbana per a la instal·lació al Campus Sud de Pedralbes de mòduls prefabricats per als laboratoris del Parc Científic de Barcelona (aprovació definitiva el 18 de novembre de 2005), amb l'objectiu de qualificar com a equipaments una franja de sòl qualificada pel planejament vigent com a sistema viari.
- Posteriorment, el Pla especial urbanístic d'ordenació del subsol del carrer de Menéndez y Pelayo (aprovació definitiva el 23 de desembre de 2005), amb la proposta d'ordenar el subsol del carrer, definir-ne els usos i la urbanització.
- Finalment, la modificació puntual del Pla especial d'ordenació del Campus Sud Pedralbes a l'àmbit de l'illa I, delimitada pels carrers de Baldori Reixac, Josep Samitier i l'avinguda del Doctor Marañón (aprovació definitiva el 30 de maig de 2008), per tal d'augmentar el nombre de plantes d'alguns mòduls de laboratori actualment en construcció i d'un nou edifici per establir-hi les instal·lacions necessàries per donar servei a un nombre més gran de laboratoris.

D'altra banda, el Pla de millora urbana per a l'adequació del Campus Sud, subàmbit ponent, als programes funcionals universitaris (aprovació definitiva, 24 d'abril de 2007) estableix un model de campus integrat a la ciutat, incorporant uns carrers bàsics estructurats en forma de creu (Menéndez y Pelayo - Llorens i Artigas, des de l'avinguda de Joan XXIII fins a l'avinguda del Doctor Marañón i el carrer de Martí Franquès), en els quals es disposen usos complementaris als universitaris per tal d'afavorir l'activitat i la presència de la ciutadania aliena al Campus.

Aquest pla de millora urbana estableix criteris de pacificar l'espai viari, atorgar una prioritat als vianants i deixar només com a eixos viaris de circulació rodada el bulevard universitari i el carrer de Martí Franquès, aquest últim transformat en una gran avinguda arbrada amb plataforma única i amb aparcament en semibateria en els dos sentits de circulació. Aquest PMU estableix un augment de 995 metres quadrats de sòl per al sistema de parcs i jardins urbans i un augment de 3.511 metres quadrats de sòl per al sistema d'equipaments comunitaris, amb relació al planejament anterior.

- El Pla especial urbanístic per a l'ampliació de l'edifici de Belles Arts de la UB, illa F, Campus Sud, subàmbit ponent (aprovació definitiva, 23 de març de 2009). El programa funcional per a l'ampliació de la Facultat de Belles Arts està definit per tres grans àrees: espais museístics i socials, espais departamentals i espais docents.
- El Pla especial urbanístic per a l'adequació de l'illa J del Campus Sud, subàmbit ponent, al programa funcional de l'edifici CICRIT (Centre d'Infraestructures Científiques per a la Recerca i Innovació Tecnològica), aprovació definitiva el 29 d'octubre de 2010. Amb posterioritat, el 19 de desembre de 2014 es va aprovar la modificació d'aquest pla especial, que permetia l'ús de residència. Així s'ha pogut construir, mitjançant una concessió, la residència d'estudiants Aleu de la UB, amb capacitat per a unes cinc-centes places.
- Modificació puntual del PGM en l'àmbit dels terrenys del FC Barcelona al districte de les Corts (aprovació definitiva el 29 d'octubre de 2010). El projecte del FCB a les Corts té l'objectiu d'adequar la implantació de les instal·lacions del FCB a la seva posició a la ciutat i al barri integrant-les en el teixit urbà del seu entorn, adaptant les instal·lacions a les necessitats actuals del FCB, tenint en compte la seva rellevància mundial, en un entorn de màxima sostenibilitat ambiental, social, econòmica i tecnològica.

Planejament vigent el 2020 al Campus Sud:

6. Estat actual del Campus Sud universitari

Com ja s'ha dit abans, el planejament vigent el compon el Pla especial d'ordenació de l'equipament del Campus Sud Pedralbes entre les avingudes Diagonal, del Doctor Marañón i de Joan XXIII del 1995, modificat el 1999 i el 2005. Pel que fa al Campus Sud, l'ordenació s'estableix dins un esquema en malla constituïda per uns carrers paral·lels a la Diagonal, que són els carrers de Pau Gargallo, de Llorens i Artigas, de Menéndez y Pelayo i de Baldiri Reixac, i uns altres de perpendiculars: carrers d'Adolf Florensa, de Pascual i Vila, de Samitier i de Martí i Franquès.

D'una banda, a tot el Campus Sud les facultats desenvolupen les funcions a què han estat destinades i són espais emprats per a estudiants, recercadors i professorat, sense relació entre elles, tret del moviment que atreuen alguns espais, sobretot els de l'atri solar de les facultats de Física i de Química i el del Parc Científic.

Actualment hi ha un perímetre gairebé consolidat i un gran espai central que cal humanitzar i urbanitzar. En aquesta zona hi destaca l'enorme espai del parc de Bederrida, sota el qual es troba el dipòsit regulador i de tractament primari de sanejament més gran de Barcelona. L'àmbit de Bederrida està pavimentat i s'hi ha establert, provisionalment, un aparcament en superfície per a la comunitat universitària, a més d'instal·lacions esportives provisionals obertes a la comunitat universitària i a la ciutadania.

Espai Bederrida

Els darrers anys, també s'ha fet la urbanització d'una sèrie de carrers amb plataforma única, dels quals destaca el carrer de Martí Franquès, que serveix d'aparcament de vehicles i també d'autocars, quan juga el Futbol Club Barcelona (FCB).

Actualment, resten pendents d'acabar les obres de l'estació de la línia 9 del metro prevista al costat del Parc Científic de Barcelona, i ja funciona la que està situada a les avingudes Diagonal i del Doctor Marañón.

Cal precisar que l'accessibilitat del Campus Sud, des del punt de vista de la mobilitat, està garantida i assegura un funcionament òptim de les facultats actuals i les ampliacions previstes. Les línies 3 i 5, el complement de la línia 9 i un bon nombre de parades de línies d'autobús li atorguen una màxima accessibilitat, sinònim actual de centralitat. A més, la presència del tramvia, que s'insereix en el mateix Campus amb quatre parades en el mateix àmbit, afavoreix encara més el model de mobilitat sostenible que es pretén potenciar.

Tot plegat motiva a un canvi de vialitat i de la mobilitat amb els criteris d'urbanització que aposten per augmentar l'arbrat i atorgar prioritat als vianants i a les bicicletes i s'estableix la pacificació del recinte universitari del Campus Sud amb l'única inserció del trànsit rodat a una velocitat màxima de 30 quilòmetres/hora de pocs carrers. Aquest model porta implícita la corresponent disminució del nombre d'aparcaments necessaris.

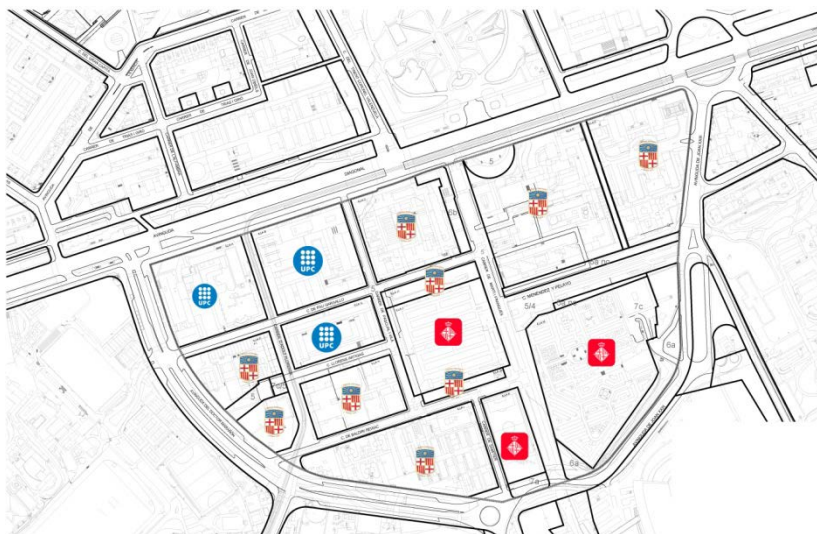

Pel que fa a les instal·lacions esportives d'Arístides Maillol, hi ha una pista poliesportiva coberta i un camp de futbol 11 convertible en dos de futbol 7. Ambdues instal·lacions donen una resposta eficient a la demanda efectiva generada. Darrerament s'han fet obres de millora, construint un nou mòdul de vestidors al costat de la pista esportiva. Consta aprovada definitivament una modificació del PGM en l'àmbit dels terrenys del FC Barcelona que qualifica de sistema d'equipaments (7a), per una possible ampliació, un espai situat a la part exterior meridional de l'equipament esportiu

Finalment, dins l'àmbit del Pla director hi trobem el recinte del cementiri de les Corts i el tanatori, situats a l'accés principal des de l'avinguda de Joan XXIII. El Pla director respecte al funcionament i les condicions actuals detecta un parell de possibles millores per a la integració urbana, consistents a tenir un tractament biofílic (possible mur verd) a la façana exterior del recinte del cementiri i una possible obertura que es va tapiar i que dona al carrer de Martí i Franquès, aproximadament enfront del carrer de Baldri Reixac. Ara bé, aquestes propostes afecten el tancament del recinte, que és un bé cultural d'interès local (BCIL) i, per tant, caldrà valorar-ne la viabilitat, si escau.

En aquests moments, la Universitat de Barcelona disposa de les instal·lacions següents al Campus Sud:

- Facultat de Física
- Facultat de Química
- Facultat de Biologia
- Facultat de Ciències de la Terra
- Facultat de Farmàcia i Ciències de l'Alimentació
- Facultat de Belles Arts
- Col·legi Major Penyafort-Montserrat
- Edifici Dolors Aleu
- Centres científics i tecnològics
- Direcció del CRAI
- Serveis administratius diversos (Publicacions, OSSMA, Audiovisuals...)
- Parc Científic de Barcelona

El Campus Sud és l'emplaçament òptim per desenvolupar les seves potencialitats en el camp de la recerca experimental, ja que es donen les condicions bàsiques d'entorn, amb el gruix de les facultats implicades (Biologia, Física, Química, Ciències de la Terra, Farmàcia i Ciències de l'Alimentació), el Parc Científic de Barcelona, i la proximitat amb altres institucions universitàries i de recerca (la UPC i el CSIC).

 LA UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA LA UNIVERSITAT DE BARCELONA AJUNTAMENT DE BARCELONA

7. El compromís de Barcelona: futur sostenible i Agenda 2030

Els disset objectius pel desenvolupament sostenible (ODS) es desglossen en un total de 169 fites, que, en conjunt, dibuixen una societat més inclusiva, pròspera, justa i sostenible. Tanmateix, l'Agenda 2030 és més que un conjunt d'objectius i fites. Prova d'això és que en la primera frase de la Declaració de les Nacions Unides es recorda que aquesta agenda és un pla d'acció per a les persones, el planeta i la prosperitat.

Aquestes primeres dècades del segle XXI han demostrat que segurament ens trobem en una època molt més inestable i sobretot incerta que èpoques anteriors, amb factors importants com ara:

- La crisi econòmica de la darrera dècada, amb els impactes en desigualtats que ha generat i que ha precaritzat encara més la situació de les persones joves i les persones immigrades, ha erosionat les classes mitjanes i ha polaritzat més la distribució de la renda i del patrimoni;
- el canvi climàtic, amb unes conseqüències ambientals, econòmiques, socials i migratòries (amb episodis de desplaçaments migratoris forçosos) ja palpables a tot el món, o
- la nova revolució tecnològica, que, a curt termini, ja està generant tensions econòmiques entre els Estats Units i la Xina, amb efectes en l'economia global i, a llarg termini, amb l'impacte que pot tenir la intel·ligència artificial en el mercat laboral, fet que encara pot implicar unes conseqüències més grans en les desigualtats sobrevingudes per la crisi econòmica anterior.
- I per últim, la crisi sanitària i social que ha implicat el virus de la covid-19, que ha sacsejat tant la nostra economia com la nostra societat, i quan sortim d'aquesta crisi, ens trobarem amb encara més desigualtats socials i econòmiques, però també digitals, una esfera de la nostra societat que ara, inevitablement, ha passat a ser part de la nostra quotidianitat.

Aquesta realitat fa que visquem en una època d'una incertesa molt més gran que en èpoques anteriors i amb la incògnita de si serem capaços de deixar un món millor a les generacions futures. I aquesta realitat, amb un present incert i un futur pessimista, és producte del model de societat actual, un model de societat segrestat dins un cercle viciós, que, com més es perpetua, més incertesa genera.

Aquest model ha demostrat que el creixement econòmic no ha anat acompanyat d'una distribució equitativa de la riquesa ni de més oportunitats per als col·lectius més desfavorits i que tampoc ha estat suficientment respectuós amb el medi natural. Cal afegir, a aquesta fallida del model de societat, la manca de protecció dels drets dels col·lectius i les persones més desfavorits o en situació de vulnerabilitat.

Aquest és un model que, en termes ambientals, genera l'emergència climàtica i proposa mesures urgents, però que no està preveient l'impacte econòmic d'aquestes mesures ni les possibilitats de col·laboració amb altres actors que permetin oferir solucions d'impacte, que també siguin més viables per al conjunt de la societat. Una prova d'aquest plantejament de solucions d'urgència a escala climàtica sense tenir en compte l'impacte social o econòmic, la trobem en l'impacte que ha tingut (acompanyat d'altres efectes) en la societat francesa la pujada d'impostos dels productes energètics a França, amb la pujada consegüent dels preus dels carburants i l'aparició del fenomen de les "armilles grogues".

Aquest model actual, en definitiva, proposa solucions d'abast molt limitat sense valorar l'oportunitat de generar riquesa a partir d'un canvi de model basat en les aliances entre el conjunt d'actors de la societat i que impulsi un model econòmic sostenible socialment i ambientalment.

Respecte a aquestes aliances, l'Agenda 2030 ens demana fomentar-les, tal com apunta l'ODS 17. Aquesta interpel·lació és una oportunitat per revisar i enfortir aliances, per garantir que estiguin sempre al servei de la ciutadania i que aportin valor afegit per a la societat, i per fer que les aliances del sector públic amb el sector privat s'entenguin en un sentit ampli, de manera que el sector privat inclogui el teixit empresarial, les entitats i els moviments ciutadans.

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

El cercle virtuós de l'Agenda 2030

Davant aquest model obsolet i rebutjat, com demostra l'onada de protestes i malestar que recorre moltes ciutats del món, cal aixecar-se i proposar un model nou. L'Agenda 2030, tal com es continua dient en la mateixa declaració, avisa que la sostenibilitat s'ha d'entendre en tres dimensions, inseparables entre si, que són (per aquest ordre en la declaració) l'econòmica, la social i l'ambiental.

Aquesta triple visió de la sostenibilitat explica l'oportunitat de posar en pràctica l'Agenda 2030. Per primera vegada, el conjunt dels estats del món prenen consciència que no es pot fer front al repte ambiental sense deixar de considerar els reptes econòmic i social, i viceversa: voler resoldre les desigualtats socials requereix solucions viables econòmicament i, a la vegada, sostenibles ambientalment. Finalment, l'Agenda 2030 proposa definir un model econòmic nou que, tot i garantir la generació de riquesa, sigui viable ambientalment i no deixi ningú enrere. Aquesta és la força de l'Agenda 2030, la força de voler abordar, a la vegada, els grans reptes que vivim com a societat.

L'Agenda 2030 ens mostra un nou model que ens diu que hem de resoldre l'emergència climàtica amb un model econòmic que sigui més distributiu i generi cohesió social, un nou model que garanteixi la generació de riquesa i el creixement, però que, alhora, ens obligui a treballar de forma diferent, a buscar noves solucions i, en definitiva, que ens obligui a innovar.

Per això, l'Agenda 2030 ens proposa un cercle virtuós on la trobada de solucions que mitiguin el canvi climàtic ha de generar riquesa econòmica (gràcies a una evolució cap a l'economia verda) sense deixar ningú enrere. I per assolir aquest cercle virtuós, per impulsar aquesta innovació, l'Agenda 2030 ens recorda que ho hem de fer a partir d'un nou model de governança basada en les aliances entre tots els actors: públics, privats, societat civil i acadèmia.

I és que l'Agenda 2030 ens mostra un horitzó clar per intentar revertir les amenaces que afronta la societat en general, i l'europea en particular, que es poden resumir en l'amenaça del canvi climàtic, el repte de la digitalització de l'economia i la robotització de la mà d'obra, i la incertesa econòmica i les creixents desigualtats socials que patim des de la gran recessió. Mirant-ho en positiu, l'Agenda 2030 ens ofereix una visió de com podria i hauria de ser la nostra societat, i Barcelona en particular, d'aquí a deu anys: ambientalment més verda, socialment més inclusiva i econòmicament més pròspera.

L'Agenda 2030 i els objectius de desenvolupament sostenible són un marc de referència clar i, sobretot, acordat entre tots per intentar reduir tota aquesta incertesa i inestabilitat i mirar de garantir que, efectivament, siguem capaços d'oferir un món millor als nostres fills i filles. En definitiva, l'Agenda 2030 és la garantia del dret a tenir un futur com a societat.

L'obligatorietat de complir l'Agenda 2030

Més enllà de la virtut que representa l'Agenda 2030 i, per tant, de l'oportunitat que representa aplicar-la, cal tenir en compte l'obligació moral que suposa assumir-la, ja que assumir l'Agenda 2030 vol dir:

- Adquirir un compromís amb les necessitats de la ciutadania i, per tant, exercir les obligacions d'un govern.
- Treballar per oferir més oportunitats vitals als col·lectius més desfavorits.
- Ser solidaris amb les generacions futures i treballar perquè gaudeixin de millors oportunitats.
- Ser solidaris amb els pobles veïns i amb la comunitat internacional.
- En definitiva, assumir l'Agenda 2030 és un acte de responsabilitat, solidaritat i justícia social i generacional.

8. Repensar el Campus Sud

El sistema de transport públic existent i previst assegura un funcionament òptim del Campus Sud i de les ampliacions programades. Les línies 3 i 5, amb la futura ampliació de la línia 6 de Ferrocarrils de la Generalitat, complementades amb la línia 9, amb una parada existent a l'altura de l'avinguda Diagonal i una altra l'execució de la qual està pendent d'acabar davant del Parc Científic de Barcelona, li atorguen una gran accessibilitat, sinònim de centralitat contemporània. A més, la presència del tramvia que s'insereix en el mateix Campus amb quatre parades i una àmplia xarxa de línies d'autobusos urbans i interurbans, també amb parades en l'àmbit de referència, permeten consolidar un model de mobilitat sostenible.

Amb aquest escenari d'accessibilitat, es brinda l'ocasió d'aconseguir un campus pacificat i estructurat amb unes superilles. Es proposa limitar la vialitat rodada a una velocitat màxima de 30 quilòmetres/hora en dos grans eixos viaris perpendiculars que establirien l'estructura viària principal:

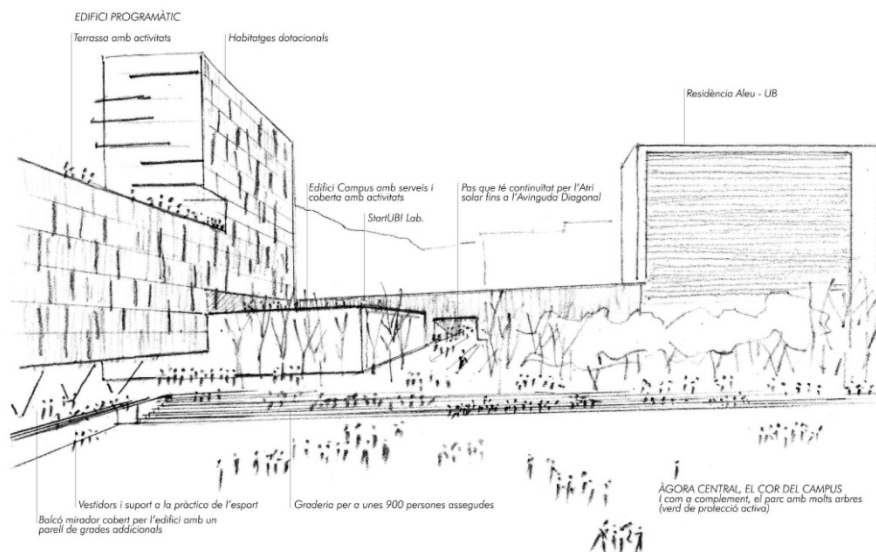
- Un és l'eix del carrer de Martí Franquès que va des de l'avinguda Diagonal fins a l'avinguda de Joan XXIII.
- L'altre, format pel carrer de Menéndez y Pelayo i pel carrer de Pau Gargallo. Aquest darrer eix es planteja en dos trams diferenciats i amb les seves traces paral·leles i desplaçades per tal d'evitar que la continuïtat excessivament llarga fomenti vulnerar el caràcter de via 30 i, alhora, permetre definir un espai central al cor del campus més vegetal i pacificat i un espai ampli amb graderies, capaç de ser l'escenari d'un ventall molt ampli d'activitats a l'aire lliure.

A la resta de vials, es proposa una velocitat màxima de 10 quilòmetres/hora, que vol dir prioritats invertides a favor dels vianants, que permeti compatibilitzar l'accés controlat de vehicles per al personal docent i investigador (PDI) i el personal d'administració i serveis (PAS) i de serveis als mateixos aparcaments dels edificis universitaris, així com la presència de bicicletes, motos i patinets.

Per tant, si es vol potenciar la pacificació del Campus, cal erradicar la presència massiva del cotxe privat, acció que està justificada per l'enorme potencial del transport públic esmentat, que facilita la mobilitat.

Un equipament per al districte de les Corts i un altre que actués com a *campus center* amb serveis comercials ajudarien a activar aquesta àrea central de manera efectiva i a fomentar l'apropament de la ciutadania. També seria desitjable la presència d'habitatge dotacional al Campus per ajudar a donar-li caràcter de barri.

En la línia del que es pretén, tenim el Campus de Diagonal-Besòs i el Campus Nord de la mateixa UPC, que són dos bons exemples de “campus pacificat”, on preval l’espai per passejar, amb estances a l’espai públic, i la relació i fluïdesa entre els espais i els diferents edificis sense l’enutjosa presència dels cotxes.

Font: Arquitectura i Projecte Urbà

És per aquesta experiència pròxima i també per la necessitat de minvar la duresa dels carrers actuals que es proposa deixar només per a la circulació transversal, i a 30 quilòmetres/hora, el carrer de Martí i Franquès i l’eix Menéndez y Pelayo - Pau Gargallo esmentat i definir amb aquests carrers i les avingudes perimetrals unes superilles d’ús prioritari per als vianants. El carrer de Martí Franquès ha estat reurbanitzat a partir d’una proposta de Bagursa, amb plataforma única recollint les aigües de pluja i amb aparcaments en semibateria a ambdós costats seguint el model establert als criteris d’urbanització derivats del Pla de millora urbana del 2007. També es va pensar per acollir el conjunt d’autocars els dies que juga el Futbol Club Barcelona. D’altra banda, hi ha previsió d’un aparcament a la calçada i sota el carrer de Menéndez y Pelayo s’hi ha executat un aparcament per a 255 places de cotxes.

I cal insistir en el fet que un model universitari d’altíssima concentració no aguanta la massiva presència del vehicle privat i el càlcul de la previsió de places d’aparcament mínimes que cal establir per a cada centre o illa no s’ha de fer partint de l’aplicació genèrica de l’ordenança d’aparcaments municipal, sinó que cal centrar-se a fixar-les a partir dels criteris lògics de mínims de la demanda del PDI i PAS (personal docent i investigador i personal d’administració i serveis). Tot per aconseguir un campus més **saludable i sostenible**.

Amb els dos eixos principals, les grans avingudes perimetrals i la resta de la vialitat es pot aconseguir un esquema circulatori a base d'anells tangents i evitar, així, les disfuncions o la dificultat dels encreuaments i les interseccions.

Aquest esquema circulatori en anells es podria plantejar amb sentit a dretes de la manera següent:

- Anell definit per l'avinguda Diagonal, els carrers de Martí i Franquès i de Pau Gargallo i per l'avinguda del Doctor Marañón.
- Anell definit per les avingudes Diagonal i de Joan XXIII i pels carrers de Menéndez y Pelayo i de Martí i Franquès.
- Anell definit per l'avinguda del Doctor Marañón i pels carrers de Pau Gargallo i de Martí i Franquès. Dins aquest macroanell n'hi hauria un de menor que vorejaria les instal·lacions esportives d'Arístides Maillol, definit pels carrers de Josep Samitier, de Baldiri Reixac, de Martí i Franquès i per l'avinguda de Joan XXIII.
- Un anell que voreja el cementiri i el tanatori de les Corts, definit per l'avinguda de Joan XXIII i pels carrers de Martí i Franquès i de Menéndez y Pelayo.

Els carrers de Pascual i Vila i de Baldiri Reixac podrien establir una connexió en vies 10 que assegurés l'accés a la resta de centres i edificis que no queda garantida pels anells descrits abans.

Finalment, cal dir que el carrer de Llorens i Artigas es planteja també en via 10 i en la part que travessaria el cor o espai central entre el carrer de Martí i Franquès i de Pascual i Vila, es planteja com un passeig dins el sistema d'espais lliures.

Sentit de la circulació proposat:

Font: Arquitectura i Projecte Urbà

9. Pla d'acció i línies estratègiques

"Si no transforma la vida de algú es
que no funciona."

Hakim Bey, *Zona temporalment
autònoma*

Amb la crisi sanitària actual es confirma que les noves tecnologies impacten en la vida urbana i universitària. Per tal d'aconseguir una ciutadania més activa, s'ha de promoure un urbanisme renovat, àgil, interdisciplinari, participatiu i transversalitzat per la sostenibilitat i l'ecologia. En aquest sentit, s'han definit una sèrie de mesures, concretament set, amb els seus objectius, accions i millores derivades corresponents, per tal de fomentar la sostenibilitat i apropar la ciutadania al Campus Sud. Per definir-les, s'ha tingut en compte l'Agenda 2030, en què mitjançant disset ODS, que es desglossen en un total de 169 fites, s'ajuda a dibuixar una societat més inclusiva, pròspera, justa i sostenible.

Les set línies estratègiques que es proposa que articulin el Pla director són les següents:

- Mobilitat sostenible
- Potenciació del verd a la ciutat
- Eficiència i transició energètica
- TICs i *big data*
- Aproparament de la ciutadania al Campus
- Presència de l'habitatge al Campus
- Relacions amb l'entorn

9.1. Mobilitat sostenible

Per tal de reduir la contaminació ambiental i acústica, el consum energètic de la ciutat i l'accidentalitat, així com per aconseguir més qualitat i confort a l'espai públic, cal apostar per una mobilitat que sigui sostenible. Aquest concepte implica una reducció de l'ús del transport individual a favor d'un ús més gran del transport col·lectiu.

Una millora de la qualitat de l'aire i la reducció considerable de la quantitat de vehicles que circulen per l'espai públic implicarà una predisposició més gran per part dels ciutadans per fer trajectes a peu i amb bicicleta. Per la seva part, el Campus universitari passaria a ser un campus pacificat, on la mobilitat motoritzada es reduiria a uns eixos principals com ara els carrers de Martí Franquès, de Menéndez y Pelayo i de Pau Gargallo com a vies 30, i als secundaris per a manteniment i servei plantejats com a vies 10, amb prioritat invertida. D'aquesta manera, s'alliberaria un espai valuós que passaria a pertànyer als vianants, la bicicleta i el verd, fet que, sens dubte, comportaria una millora important de la qualitat urbana de l'espai públic, que es convertiria en un atractiu per a la ciutadania, i, així, es fomenta la convivència i es promou la interacció social, cultural i esportiva a l'aire lliure.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 11: Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

Fita 11.2: El 2030, més ecomobilitat, fonamentada en un sistema de transport públic de màxima qualitat, sostenible i inclusiu.

MOBILITAT SOSTENIBLE	
Objectius	<p>Reduir l'ús del transport individual a favor d'un ús més gran del transport col·lectiu, i fomentar-ne el funcionament amb energia elèctrica.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Campus pacificat on la mobilitat motoritzada es redueix a uns eixos principals com a vies 30, i d'altres de secundaris per a manteniment i servei, plantejats com a vies 10 amb prioritat invertida, on els vianants i les bicicletes siguin els protagonistes.</p> <p>Eliminar barreres arquitectòniques. Fomentar plataformes úniques i guals per als vehicles.</p> <p>Fer servir el Campus com a laboratori urbà.</p> <p>Possibilitar d'accedir a peu pla a l'estació de l'L3 del metro Palau Reial des del carrer de Martí i Franquès.</p> <p>Aplicar altres mesures que contribueixin a pal·liar els efectes de l'emergència climàtica.</p>
Millores derivades	<p>Millora de la qualitat de l'aire.</p> <p>Millora de la qualitat urbana de l'espai públic.</p> <p>Més predisposició per part dels ciutadans per fer trajectes a peu i amb bicicleta.</p> <p>Millora de l'accessibilitat arquitectònica.</p>

9.2. Potenciació del verd a la ciutat

Barcelona és una ciutat densa i compacta, i els seus espais verds són majoritàriament petits i fragmentats, de manera que és important reincorporar la natura a la ciutat per aconseguir un canvi de model urbà que aposti per la regeneració i la renaturalització, entenent el verd com una infraestructura ecològica que relliga el teixit urbà i el territori, i que, alhora, aporta beneficis ambientals i socials.

Per això, cal que el Campus Sud aprofiti la seva posició avantatjosa amb relació a aquest sistema de verds urbans, aportant-hi continuïtat i nous espais, entre ells, el parc de Bederrida, en una posició central. A més a més, la secció dels carrers es podria modificar per tal de crear un espai urbà més amable, agradable i saludable, on la presència de la vegetació tindria un paper clau per tal d'aportar més confort climàtic i visual. Amb aquesta proposta s'aconseguiria augmentar l'ús d'aquest espai per a activitats culturals, esportives, lúdiques o socials, i per què no, docents.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 11: Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

Fita 11.3: Per al 2030, assolir, amb consens social, un canvi de model urbà per disposar d'un espai públic més saludable i més sostenible, especialment a l'entorn de les escoles.

Fita 11.7: Per al 2030, un espai públic més verd, més segur i on es pugui jugar.

ODS 13: Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.

Fita 13.1: Per al 2030, el 100% de la població a menys de 300 metres d'un espai de refugi climàtic i un jardí d'aigua per districte.

ODS 15: Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar els boscos de manera sostenible, combatre la desertificació, aturar i revertir la degradació del sòl i aturar la pèrdua de la biodiversitat.

Fita 15.1: Promoure els nodes de biodiversitat i reserves de natura com a part essencial de la infraestructura verda urbana.

Fita 15.2: Per al 2030, prop del 30% de Barcelona coberta d'arbres.

Fita 15.5: Per al 2030, mantenir la biodiversitat a Barcelona.

POTENCIACIÓ DEL VERD A LA CIUTAT	
Objectius	<p>Donar continuïtat a la trama urbana amb presència dominant de vegetació destinada a l'ús prioritari o exclusiu de vianants i bicicletes i connectar les diferents peces de verd existents amb les de la ciutat.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Crear un parc arbrat de protecció activa a Bederrida.</p> <p>Augmentar la vegetació als carrers del Campus.</p> <p>Fomentar la plantació de vegetació de baix consum hídric, alternant espècies de fulla caduca i de fulla perenne.</p> <p>Fomentar la vegetació amb canvi cromàtic estacional, i també espècies aromàtiques.</p> <p>Fer servir el Campus com a laboratori urbà.</p> <p>Aplicar altres mesures que contribueixin a pal·liar els efectes de l'emergència climàtica.</p> <p>Estudiar la possibilitat d'introduir mesures biofíl·liques al mur perimetral del cementiri.</p>
Millores derivades	<p>Espai urbà més amable, agradable i saludable.</p> <p>Més confort climàtic, visual i sensorial a l'espai públic.</p> <p>Augment de l'ús de l'espai públic per a activitats culturals, esportives, lúdiques o socials.</p>

9.3. Eficiència i transició energètica

Barcelona té el repte de ser una ciutat autosuficient energèticament, per tal de convertir-se en una ciutat sostenible i resilient, i contribuir, així, a reduir la vulnerabilitat enfront de situacions de risc o perill i a augmentar la qualitat ambiental. Per tal d'aconseguir-ho, és necessari generar localment bona part de l'energia que es consumeix a partir de l'aprofitament dels recursos naturals i de les energies renovables. El disseny dels espais públics, necessàriament, hauria d'incorporar aquests conceptes.

Mitjançant paviments filtrants i una xarxa de dipòsits i canalitzacions de reg a l'espai públic es contribuiria a la sostenibilitat amb el reaprofitament de l'aigua de pluja. Barcelona disposa d'un disseny de recollida d'aigües pluvials a partir de dipòsits reguladors subterranis distribuïts per tota la ciutat que controlen àrees concretes de recepció d'aigua i en regulen el cabal cap a l'àrea beneficiada. Al Campus Sud hi trobem el dipòsit d'aigües de Bederrida, un dels més grans de la ciutat, sota l'espai que aquest Pla director del Campus Sud proposa aprofitar com a espai públic de relació, lleure i pràctica de l'esport.

També cal que la ciutat aprofiti al màxim l'important potencial d'energia termosolar, fotovoltaica, eòlica de baixa potència, geotèrmica i de biomassa desaprofitada que té i que podria rendibilitzar. Així, es proposa fomentar, mitjançant l'energia solar o eòlica de baixa potència, la generació renovable i local de l'energia consumida per l'enllumenat, la recàrrega de vehicles elèctrics i per l'alimentació de sistemes tecnològics i de la informació.

Per tant, és necessari que el disseny dels espais públics contribueixi a una reducció del consum, incorporant criteris d'eficiència, racionalitat i estalvi.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 7: Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a totes les persones.

Fita 7.2: Per al 2030, un salt exponencial en el consum i en la producció local d'energia renovable.

Fita 7.3: Per al 2030, un parc d'edificis privats i públics d'alta eficiència energètica.

ODS 13: Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.

Fita 13.2: Per al 2030, Barcelona assolirà la reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH) prevista als acords internacionals més ambiciosos.

EFICIÈNCIA I TRANSICIÓ ENERGÈTICA	
Objectius	<p>Generar localment bona part de l'energia que es consumeix a partir de l'aprofitament dels recursos naturals i de les energies renovables, i fomentar, així, l'autoproducció energètica.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Reaprofitar l'aigua de pluja.</p> <p>Generar de manera renovable i local l'energia consumida per l'enllumenat, la recàrrega de vehicles elèctrics i l'alimentació de sistemes tecnològics i de la informació, mitjançant energia solar o eòlica de baixa potència.</p> <p>Reduir el consum energètic amb l'aplicació de tecnologies d'enllumenat LED.</p> <p>Incorporar sistemes tecnològics (TICs) a base de sensors.</p> <p>Fer servir el Campus com a laboratori urbà.</p> <p>Aplicar altres mesures que contribueixin a pal·liar els efectes de l'emergència climàtica.</p>
Millores derivades	<p>Estalvi energètic.</p> <p>Eficiència energètica.</p> <p>Resiliència urbana.</p> <p>Contribució a una ciutat més sostenible.</p>

9.4. TICs i *big data*

Pel que fa a l'intercanvi de coneixement universitat-ciutat, l'aplicació de les TIC a l'espai públic possibilitaria una retroalimentació de coneixement.

Es permetria la possibilitat d'utilitzar, des de la universitat, el coneixement obtingut a partir del conjunt d'infraestructures de telecomunicacions desplegades a l'espai públic, com ara sensors que permetin recollir tot tipus d'informació per al desenvolupament de l'activitat ciutadana i d'investigació universitària.

La introducció d'aparells que permetin l'existència de wifi, així com el desplegament d'activitats universitàries a l'espai públic fomentarien l'apropament del coneixement universitari a la ciutadania. També, en aquesta línia de transferir coneixement universitari a la ciutadania, es proposa la incorporació d'un jardí geològic al carrer de Menéndez y Pelayo, i, així, fer interactiu aquest espai públic amb la Facultat de Ciències de la Terra, situada just enfront.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 9: Construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació.

Fita 9.4: Pla per a la transformació digital de Barcelona.

Fita 9.5: Per al 2030, Barcelona, una de les cinc capitals europees de la ciència i la innovació.

ODS 16: Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives en tots els àmbits.

Fita 16.10: A Barcelona, màxima transparència i compromís amb l'accés a la informació.

ODS 17: Enfortir els mitjans per implementar i revitalitzar l'Aliança mundial per al desenvolupament sostenible.

Fita 17.19: Avaluar anualment el grau d'assoliment de l'Agenda 2030 a Barcelona.

TICs I <i>BIG DATA</i>	
Objectius	<p>Fer de la ciutat un lloc on es gestionin les necessitats de les persones i de la ciutat de forma eficient i intel·ligent.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Introduir aparells a l'espai públic que permetin l'existència de wifi.</p> <p>Desplegar un conjunt d'infraestructures de telecomunicacions a base de sensors.</p> <p>Fer servir el Campus com a laboratori urbà.</p>
Millores derivades	<p>Més coneixement de l'activitat que es desenvolupa a la comunitat universitària i a la ciutat.</p> <p>Més eficiència energètica.</p> <p>Compilació d'informació per a la investigació per part de l'Administració i les universitats.</p> <p>Foment de l'intercanvi de coneixement ciutadania- universitat.</p>

9.5. Apropament de la ciutadania al campus

Per tal de fer possible que l'espai públic del campus no només s'entengui com un espai universitari, sinó també com una part més de la ciutat, que els ciutadans en puguin gaudir, caldria que el disseny de l'espai públic del Campus Sud afavorís les relacions universitat-ciutat. Per aconseguir-ho, d'una banda, es proposen una sèrie de criteris que promoguin l'intercanvi de coneixement entre universitat i ciutadania i a l'inrevés.

Per tal d'assolir l'objectiu d'apropar el campus a la ciutadania i fomentar un estil de vida saludable, també planteja incloure al seu espai públic el foment de l'activitat esportiva, més enllà de l'espai per passejar, córrer o anar amb bicicleta. En aquest sentit, es proposa incloure, a bona part dels carrers del campus, especialment els més propers al teixit residencial de les Corts, equipaments urbans per practicar la cal·listènia, el ping-pong, etcètera, ampliant els que ja hi ha al carrer de Baldiri Reixac. Es proposa fomentar activitats culturals a sales d'actes dels centres de manera que la ciutadania hi pugui assistir. Seria una manera més de vitalitzar el Campus i rebaixar el grau de desertització urbana que s'hi manifesta quan no hi ha activitat docent.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

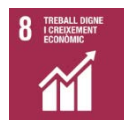
ODS 3: Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones a totes les edats.

Fita 3.4: Per al 2030 [...] insistir més en la promoció de la salut.

ODS 4: Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.

Fita 4.7: Per al 2030 l'acció educativa i de sensibilització sobre el desenvolupament sostenible i sobre els drets humans arribarà a tots els centres educatius.

ODS 8: Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.

Fita 8.3: El 2030 Barcelona serà una capital europea de l'emprenedoria.

ODS 10: Reduir la desigualtat en i entre els països.

Fita 10.2: Per al 2030, promoure la inclusió social, econòmica i política de totes les persones.

ODS 11: Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

Fita 11.4: Per al 2030, una millor protecció, accessibilitat i coneixement dels elements patrimonials singulars i d'identitat de Barcelona i dels seus barris.

Fita 11.7: Per al 2030, un espai públic més verd, més segur i on es pugui jugar.

ODS 16: Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives en tots els àmbits.

Fita 16.7: Barcelona, ciutat compromesa amb una democràcia participativa i de qualitat.

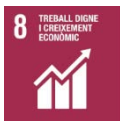
APROPAMENT DE LA CIUTADANIA AL CAMPUS	
Objectius	<p>Fer possible que l'espai públic del Campus no només s'entengui com un espai universitari sinó també per al gaudi dels ciutadans.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Incloure a l'espai públic del Campus espais per practicar esport i per al lleure.</p> <p>Incorporar un equipament de barri al Campus.</p> <p>Incorporar un jardí geològic davant la Facultat de Ciències de la Terra.</p> <p>Fomentar la visita dels escolars i de la ciutadania al Centre de Recursos de Biodiversitat Animal que es troba a la Facultat de Biologia.</p> <p>Entendre l'espai públic del Campus com a potencial parc d'exposició eventual d'escultures a l'aire lliure i d'altres elements produïts a les aules (Belles Arts, Arquitectura, Edificació, Enginyeria...).</p> <p>Fer servir el Campus com a laboratori urbà.</p> <p>Incloure una sala d'exposicions a l'ampliació de la Facultat de Belles Arts.</p> <p>Fer un possible accés al futur Arxiu de l'ETSAB.</p> <p>Incorporar Fab Labs al Campus que complementin la Xarxa d'Ateneus de Fabricació de Barcelona.</p> <p>Incorporar espais destinats a viviers d'empreses, <i>coworkings</i>, <i>start ups</i>, <i>spin offs</i>, etcètera.</p> <p>Habilitar espais de la universitat, com ara sales d'actes i espais lliures per a esdeveniments d'interès públic. A tall d'exemple, l'Atri Solar i la Sala d'Actes de la Facultat de Física i de la Facultat de Química de la UB.</p> <p>Fomentar la participació de la ciutadania en els projectes de transformació de l'espai públic.</p> <p>Crear una gran àgora central amb graderia a Bederrida per tal de poder oferir un ampli ventall d'activitats ciutadanes del lleure, l'educació, la cultura i l'esport, i també com a gran àgora del coneixement.</p>
Millores derivades	<p>Intercanvi de coneixement entre universitat i ciutadania i a l'inrevés.</p> <p>Dinamització del canvi social mitjançant l'obertura i l'aprenentatge dels processos productius entre els ciutadans.</p> <p>Apropament de la ciutadania al Campus.</p> <p>Foment d'activitats culturals, lúdiques i esportives.</p> <p>Vitalització del Campus i reducció de la desertització en horari no lectiu.</p> <p>Més sentit de pertinença.</p>

9.6. Presència d'habitatge al campus

És possible de bastir-hi un edifici emergent destinat a establir-hi habitatges dotacionals, que ajudi a delimitar-lo com a gran àgora al cor del Campus, juntament amb l'edifici de la Residència Aleu de la UB, l'Edifici Hèlix i un nou equipament públic per al districte de les Corts que es podria bastir al carrer de Martí i Franquès. L'edifici d'habitatges dotacionals, per la seva potencial grandària, podria incloure al voltant d'unes dues-centes unitats d'habitatge.

Per fer efectiva aquesta proposta, cal una modificació puntual del PGM, ja que en part el nou edifici ocupa sistema d'espais lliures i en part sistema viari. La part de zona verda afectada, així com la que pugui afectar-se en el nou equipament per a les Corts proposat davant del carrer de Martí i Franquès es podran compensar amb la creació de nova superfície de sistema d'espais lliures dins l'àmbit d'aquest Pla director del Campus Sud i també amb les superfícies que figuren actualment com a verd no computable al carrer de Menéndez y Pelayo.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 8: Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.

Fita 8.2: El 2030, una economia altament productiva i diversificada.

ODS 11: Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

Fita 11.1: El 2030, habitatge assequible per a tothom.

PRESENCIA D'HABITATGE AL CAMPUS	
Objectius	<p>Donar caràcter de barri al Campus.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius de l'Agenda 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Modificació puntual del PGM per tal d'ajustar els sistemes d'espais lliures i possibilitar la construcció d'un edifici d'habitatges dotacionals - <i>campus center</i> i un equipament del districte a Bederrida.</p> <p>Construcció d'un edifici d'habitatges dotacionals - <i>campus center</i>, amb incorporació de criteris d'eficiència, transició energètica i sostenibilitat.</p> <p>Incorporació de l'equipament de barri al Campus.</p> <p>Incorporació d'usos comercials i d'altres serveis de suport en planta baixa.</p>
Millores derivades	<p>Mixtura d'usos.</p> <p>Vitalització del Campus i reducció de la desertització en horari no lectiu.</p> <p>Seguretat ciutadana.</p> <p>Més control social de l'espai públic.</p>

9.7. Relacions amb l'entorn

El caràcter que ha adquirit el Campus des de la seva concepció en una posició lluny de la ciutat ha fet que quan aquesta ha arribat al Campus no s'hi ha establert una sintaxi correcta ni tampoc una transició urbana adequada. Això es deu al fet que està envoltat de grans equipaments o recintes, dels quals potser la millor relació, avui per avui, s'estableix per l'avinguda Diagonal, que, en principi, tenia una voluntat de separar l'àmbit del Campus Sud amb l'altre espai universitari que es bastiria al nord de l'avinguda Diagonal i a ambdós costats del recinte del Palau Reial. De fet, prèviament també hi havia el recinte de la Maternitat, que és fàcil de relligar i donar-li continuïtat a l'espai públic del Campus si tenim en compte els dos accessos de vianants que trobem al carrer de la Maternitat.

La part més difícil pel que fa a la relació urbana, la tenim amb la implantació de les instal·lacions del Futbol Club Barcelona, que estableixen, en el seu recinte principal, un gran tap urbà. Ara bé, està previst que tot aquest problema es resolgui satisfactòriament, atès el projecte del futur estadi i entorns que dona continuïtat als espais lliures a través d'un espai-equipament privat d'ús públic. I tot passa pel desplaçament de les instal·lacions del pavelló cobert del carrer d'Arístides Maillol. Continuant, trobem els equipaments privats, com ara el Bowling Pedralbes, el DIR Campus i el Reial Club de Polo de Barcelona. Caldria, doncs, millorar la relació o permeabilitat.

Aquesta línia estratègica es troba vinculada als objectius i fites següents:

ODS 11: Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

Fita 11.3: Per al 2030, assolir, amb consens social, un canvi de model urbà per disposar d'un espai públic més saludable i més sostenible, especialment a l'entorn de les escoles.

Fita 11.4: Per al 2030, una millor protecció, accessibilitat i coneixement dels elements patrimonials singulars i d'identitat de Barcelona i dels seus barris.

RELACIONS AMB L'ENTORN	
Objectius	<p>Donar continuïtat a l'espai públic de l'entorn del Campus per tal d'assegurar una connectivitat correcta entre teixits.</p> <p>Mantenir el compromís amb els objectius 2030 "Barcelona: futur sostenible".</p>
Accions	<p>Assegurar una transició urbana adequada des de la travessera de les Corts Catalanes amb el nou projecte de l'espai públic de l'entorn del Camp Nou.</p> <p>Estudiar la possibilitat d'incorporar un pas a través del Reial Club de Polo recuperant l'antic camí de Torre Melina.</p> <p>Donar continuïtat als passos provinents del recinte de la Maternitat.</p> <p>Redactar un pla de millora urbana per assegurar la urbanitat de les relacions amb l'entorn.</p> <p>Estudiar la possibilitat de travessar, de manera controlada, el cementiri de les Corts, obrint una porta actualment tapiada al carrer de Martí i Franquès i relocalitzant un espai de columbari cinerari.</p> <p>Reconèixer la figura de Joan Margarit a l'espai central del Campus Sud.</p> <p>Fomentar les activitats culturals en família en dies festius.</p> <p>Dignificar l'espai públic en tots els àmbits.</p>
Millores derivades	<p>Integració de l'espai públic del Campus en el teixit urbà del barri.</p> <p>Continuïtat i connectivitat entre el Campus i el seu entorn.</p> <p>Permeabilització, integració i realçament del cementiri de les Corts.</p>

10. Espais per compartir coneixement amb la ciutadania

La ciutat del segle XXI, òbviament, conserva moltes de les característiques pròpies de la ciutat com a espai més o menys ben adaptat a la vida humana en termes de densitat, de disseny de l'espai, d'expressió de drets, de convivència, etcètera. Però mentre en la ciutat global algunes de les seves característiques tendeixen a la uniformitat, cal analitzar i cercar què és el que fa diferent una ciutat.

Existeix una forta tendència cap a l'homogeneïtzació de l'espai, tant el públic com el privat, la qual cosa també incideix fortament en una tendència a l'homogeneïtzació de l'estil de vida.

10.1. La globalització i les ciutats

L'espai públic i el paisatge urbà tendeix, en termes globals, a homogeneïtzar-se degut a diversos factors, per exemple el comerç global —a tots els centres urbans del planeta hi ha les grans cadenes d'alimentació i comerç—, o l'aparició de multinacionals proveïdores de béns públics que també provoquen una harmonització del paisatge —el cas dels parcs infantils de fabricació escandinava n'és un exemple—, els contenidors, però també la importació de models de mobilitat que responen al discurs global de sostenibilitat, la bicicleta, el Segway, els patins en línia.

Fins i tot apareix en l'arquitectura una paradoxa peculiar: els edificis singulars i l'arquitectura civil singular cada vegada són menys singulars degut als despatxos d'arquitectura internacional. Quina ciutat global no té una infraestructura d'un arquitecte de renom?

A l'espai privat el fenomen encara és més monopolístic i homogeneïtzador, els grans magatzems de mobles i estris de la llar (d'orientació minimalista) han esdevingut un fenomen uniformitzador enorme. Si duem la situació a l'extrem veurem que l'apartament d'una parella de jove de Londres, Singapur o Barcelona només es diferencia per la tipologia dels endolls.

El procés de globalització econòmica i la connectivitat global han avançat, doncs, sobretot d'ençà del canvi de mil·lenni, d'un procés estrictament econòmic cap un procés més ampli. La globalització ja no és només econòmica, és també social i cultural. I en aquest sentit la globalització ha requerit espai públic per poder desenvolupar-se.

Les ciutats globals han fet la seva contribució a aquest procés globalitzador cedint part del seu espai públic, i han esdevingut, d'aquesta manera, escenari dels processos globals. Els Camps Elisis, la Rambla, Time Square o Trafalgar Square ja no pertanyen a París, Barcelona, Nova York o Londres, respectivament, són espais de la ciutat global,

espai públic planetari amb una projecció cap a tota la civilització occidental. Ho hem pogut veure, per exemple, amb l'eclosió del turisme o el terrorisme internacional.

Les ciutats han cedit part del seu espai públic als processos globals. Però també és en aquest espai públic global on trobem el cosmopolitisme, és a dir, si definim l'espai públic com el punt de trobada entre dos desconeguts, el cosmopolitisme és la barreja —o l'equilibri— entre diferència i indiferència que es dona entre aquests individus, el sentit de confort i seguretat entre estranys, l'estímul que resulta de la presència d'altres sense necessitat d'identificar-se amb ells (Sennett R.¹). Aquesta capacitat d'interacció amb altri és el què determina el cosmopolitisme, i amb ell la capacitat de generar nous encontres, generar cultura i generar coneixement.

I en un món basat en el coneixement i la informació, el cosmopolitisme no només és font d'alimentació, sinó que esdevé una forma de vida necessària.

El cas contrari, el provincianisme, l'encontre a l'espai públic entre iguals (mateixa cultura, tradició, ètnia, etcètera) no aporta gairebé res en el nou món.

Així, doncs:

10.2. Què fa diferents les ciutats?

Tot i aquest procés homogeneïtzador, és una evidència plausible que les ciutats són diferents entre elles, hi ha caràcters, anhels i característiques pròpies que superen la tradició cultural pròpia de cadascú i compartida per la comunitat d'una ciutat.

Les diferències entre ciutats són, fins i tot, més profundes que no pas les derivades de la tradició i el bagatge històric diferent de cada territori.

Si prenem com a referència el filòsof Gilles Deleuze, aquest respon la pregunta des de la lògica de predicats, des del seu sistema de "relacions diferencials", i proposa i afirma que el que fa diferents les ciutats és el moviment.

Allò important o rellevant, de valor, no és ni la identitat (el ser o el subjecte) ni l'espai (l'objecte) la clau rau en el moviment, en la quantitat i qualitat de relacions, encontres i interaccions que és capaç de construir la gent amb les seves potencialitats.

¹ Vegeu: SENNETT R. *L'espai públic, un sistema obert, un procés inacabat*. Barcelona: Arcadia Editorial, 2014.

Així, doncs, quan sentim a parlar de ciutats emprenedores, ciutats creadores, ciutats educadores, ciutats en la societat del coneixement, estem parlant dels espais —els quals no tenen per què coincidir amb la geografia clàssica— on es desenvolupen les relacions o l'"esdevenir" de les persones, no el "ser".

10.3. La ciutadania en moviment i la transferència de coneixement

La condició de ciutadania al segle XXI, doncs, no està associada tan sols a disposar de drets i deures, també ve marcada per la quantitat i qualitat de moviments-relacions-interaccions fets, que provoquen l'avenç social, el *devenir* (segons Deleuze), i per la qualitat i quantitat d'"encontres"² que deriven en coneixement i experiència, per a un mateix i per a la polis.

Així, doncs, cal definir els nous espais urbans, no només des de l'arquitectura, l'urbanisme i els seus usos públics i privats sinó també des de la concepció facilitadora de la transferència de coneixement, de provocar encontres entre diferents que són capaços d'aprofundir i enriquir la cultura cosmopolita de la ciutat.

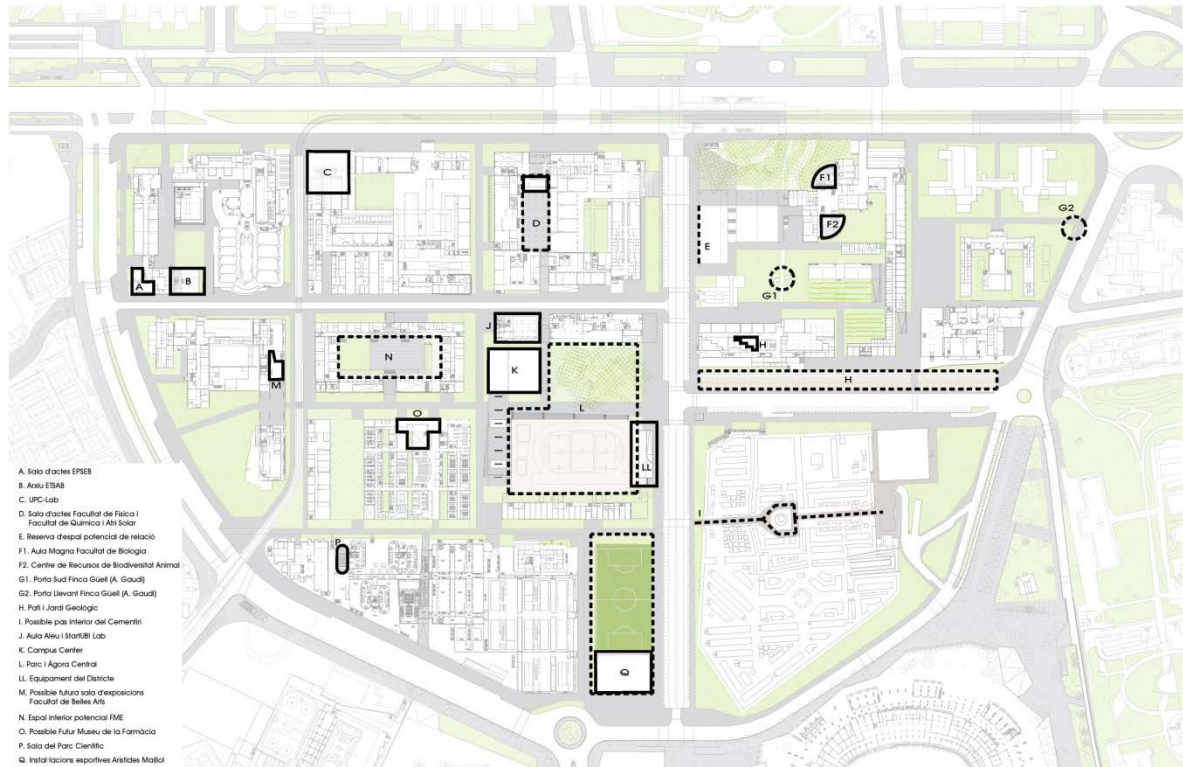
El repte plantejat, doncs, és el de fer mutar un campus universitari, cada dia més embolcallat per la ciutat metropolitana que creix i es densifica, en un campus urbà de manera organitzada i planificada, harmonitzant els entorns i facilitant la transferència de coneixement.

Cal, doncs, tenir identificats quin són o poden esdevenir els espais de transferència, per fer que cada facultat o institució científica no només generi coneixement aïllat i especialitzat de portes endins, sinó que també irradiï i faciliti al seu entorn immediat coneixement, cultura, ciutadania i cosmopolitisme entre totes les comunitats, acadèmica de les diferents especialitats, estudiantil, i veïnal.

A continuació es projecten els espais ubicats dins el Campus Sud on desenvolupar aquesta transferència de coneixement entre la universitat i la ciutadania.

² A més de definir *encontre* com la interacció entre dos individus, si rellegim Deleuze, veiem que fa de la paraula *encontre* unadefinició més àmplia, a grans trets vindria a ser també les interaccions entre l'individu i les coses inanimades, per exemple l'experiència sensorial que vivim enfront d'una obra d'art, al cinema o enfront de qualsevol altra cosa. L'encontre genera coneixement i experiència des de nosaltres i cap a nosaltres interactuant amb quelcom. Vegeu *C como cultura. El abecedario de Gilles Deleuze*.

Espais de ciutadania i transferència de coneixement

Font: Arquitectura i Projecte Urbà

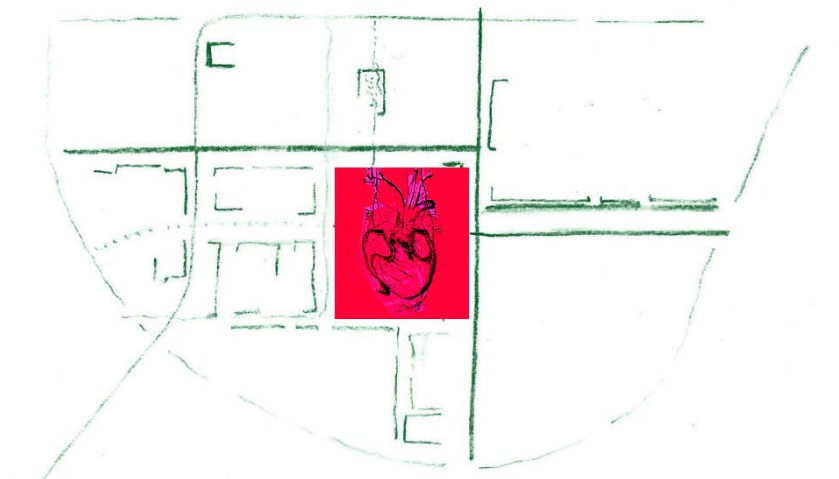
A. Sala d'actes de l'EPSEB	I. Possible pas interior del cementiri
B. Arxiu de l'ETSAB	J. Aula Aleu i StartUB! Lab
C. UPC Lab	K. <i>Campus center</i>
D. Sala d'actes de la Facultat de Física i Facultat de Química i Atri Solar	L. Parc i àgora central
E. Reserva d'espai potencial de relació	LL. Equipament del districte
F1. Aula Magna de la Facultat de Biologia	M. Possible futura sala d'exposicions de la Facultat de Belles Arts
F2. Centre de Recursos de Biodiversitat Animal	N. Espai interior potencial FME
G1. Porta Sud de la Finca Güell (A. Gaudí)	O. Possible futur Museu de la Farmàcia
G2. Porta Llevant de la Finca Güell (A. Gaudí)	P. Sala del Parc Científic
H. Pati i jardí geològic	Q. Instal·lacions esportives d'Àrístides Maillol

11. L'àgora Joan Margarit

Finalment, a proposta de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya, i recollida per totes les institucions de la Taula del Campus Sud, es va recepcionar la proposta de dedicar el principal espai de transferència de coneixement, l'àgora del Campus a Joan Margarit.

S'obre la possibilitat de disposar d'una plaça que integri els diferents usos universitaris amb els usos propis ciutadans, residencials, dels equipaments de proximitat, comercials, de les institucions acadèmiques, usos esportius, i tot plegat plenament integrat en la xarxa de mobilitat pública de la ciutat.

Joan Margarit, va ser un personatge que encarna aquesta visió polièdrica de la condició ciutadana, poeta, arquitecte, catedràtic de càlcul d'estructures i ciutadà universal.

Font: Arquitectura i Projecte Urbà

